

ŠTEVILKA 10

LETNIK XXXIV

NARODNI

GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI

V LJUBLJANI, DNE 15. OKTOBRA 1933

VSEBINA: Dr. Basaj: Bodočnost posojilnic. — Potrošne zadruge na Ruskem. — Ali je nad-produkcija koristna ali škodljiva? — Bistvo konsumne zadruge. — Blagoslov brez-obrestnih posojil. — Zadrugištvo v inozemstvu. — Gospodarstvo. — Zakonodaja. — Razno.

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 10, I. 1933.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Izredni občni zbor Pašniške zadruge v Prevaljah, r. z. z. o. z., se vrši 22. oktobra 1933 ob pol 9. uri v Farnivasi št. 15. Dnevni red: 1. sklepanje o likvidaciji zadruge. 2. izloitev likvidatorja.

Redni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Smledniku, r. z. z. n. z., se vrši 5. novembra 1933 v posojilničnih prostorih po jutranjem opraviilu.

Dnevni red: 1. čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. čitanje revizijskega poročila. 3. sprememba pravil § 6 (z dostavkom: „Deleži ne dajejo nikake dividende“). 4. poročilo načelstva. 5. poročilo nadzorstva. 6. potrjenje računskega zaključka za leto 1932. 7. volitev načelstva in nadzorstva. 8. slučajnosti.

Občni zbor Zadrugne knjižarne v Trbovljah, r. z. z. o. z., se vrši v torek 24. oktobra 1933 ob 5. uri popoldne v prostorih Društvenega doma. Dnevni red: 1. čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega letnega občnega zbora. 2. poročilo načelstva in nadzorstva. 3. čitanje revizijskega poročila. 4. odobritev rač. zaključka za leto 1932/33. 5. volitev načelstva. 6. volitev nadzorstva. 7. slučajnosti.

Vzajemna posojilnica v Ljubljani, r. z. z. o. z., je kot vsi drugi denarni zavodi znižala obrestno mero za vloge od 1. julija 1933 za vezane vloge od 6% na 5% in za nevezane vloge od 5% na 4%.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž. zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din na leto, za pol leta 12-50 Din.
Cena inseratov po dogovoru. — Izhaja 15. dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo.

Dr. Basaj:

Bodočnost posojilnic.

Dve mnenji.

Smo v času denarne krize in slišijo se najrazličnejša mnenja. Optimisti pravijo, da se bo denarna kriza sama od sebe popravila. Kakor v vsakem življenskem organizmu, tako so tudi v gospodarstvu latentne sile, ki se mobilizirajo in stopijo v akcijo, čim nastopi sovražnik v obliki bolezni.

Pesimisti pa pravijo, da je denarne organizacije, kakršno smo imeli, konec. Denarni zavodi se nahajajo v neprostopoljni, a zato nič manj sigurni likvidaciji. V razmerju kot se bodo otajali krediti, se bodo morale tudi izplačevati hranilne vloge, kajti vlagateljem izgubljenega zaupanja nihče več ne more vrniti.

Kdo ima prav?

To so skrajnosti in življenje ne bo dalo prav ne enim ne drugim.

Bolezen se ne zdravi sama od sebe, temveč je treba sodelovanja, je treba zlasti gotove previdnosti napadenega organizma. Tako se tudi kriza ne zdravi sama od sebe, temveč je treba pokazati na vse načine voljo do življenja, treba sodelovati, treba pomagati. Če take volje do življenja ni, običajno nastopi smrt.

Pa tudi pesimisti nimajo prav, ker smrt ni neizogibna za vse. So zavodi, ki sedanje

krize ne bodo preživeli, ker so preslabotni, ker ne kažejo volje do življenja, ker prav ničesar ne ukrenejo za zdravljenje bolezni. So pa drugi in to velika večina, ki si bodo opomogli, ker si hočejo pomagati, ki bodo kljub dolgotrajni krizi ostali pri življenju, ker imajo resno voljo do življenja.

Kaj je v sedanjem času posebno važno? Da delamo, da smo aktivni, da ne izgubimo poguma. Kdor je izgubil pogum, je vse izgubil. Kdor noče plavati, bo utonil.

Depotne vloge.

Vprašanje je, kaj delati? Če je staro poslovanje zamrznilo, radi zamrznjenih kreditov, ustvarjajmo **ново poslovanje**. Kakšno novo poslovanje? Mislimo tukaj na poslovanje z novim denarjem, z novimi vlogami, s takozvanimi depotnimi vlogami. (Je sicer to malo čuden izraz, ali čas ga je prinesel.) Z depotnimi vlogami hočemo označiti pač nove vloge za razliko napram starim zamrznjenim vlogam.

Nepobitno dejstvo je, da ljudje držijo vedno več denarja doma radi nezaupanja v denarne zavode. Denar je mrtev za gospodarstvo in ne nosi obresti lastniku. Denar je v stalni nevarnosti pred tatovi, vlomilci in požarom. Denar je vedno pri roki, tako da smo vedno v bližnji priložnosti, da ga napravimo.

Če pa denar naložimo pri posojilnici, na takozvani depotni račun, nam nosi ob-

VIXXX
restli, čeprav skromne, koristi narodnemu gospodarstvu kot celoti, pomaga denarnim zavodom preboleti krizo in naposled pomeni novo življenje, nov puls, jače kroženje krvi v otrplem organizmu gospodarstva.

Denarni zavodi bodo gospodarstvu vedno potrebni.

Treba je omeniti eno, na kar radi pozabljamo. Posebno pozabljajo na to pesimisti. Denarni zavodi bodo gospodarstvu neobhodno potrebni, dokler sloni gospodarstvo na denarno-kreditnem sistemu. Neumno je mišljenje, da je kriza napravila denarne zavode nepotrebne ali da bodo namesto privatnih denarnih zavodov vsevprek stopili državni denarni zavodi.

Zdravljenje nezaupanja.

Res je nezaupanje zavzelo široke razmere. To je huda bolezen, ki onemogoča poslovanje denarnih zavodov. Toda denarni zavodi si morejo zaupanje vrniti: polagoma, z vztrajnim, sistematičnim delom. Pregovor pravi: „Bolezen pride s senenim vozom, odhaja po slamnati bilki.“ Tako je tudi s krizo zaupanja. Kakor silna povodenj je kar čez noč prišla in zajela vse vlagatelje, vse okužila. Vračati si zaupanje pa bo mogoče le počasi, le z vztrajnim in sistematičnim delom. Eno izmed najvažnejših sredstev za vračanje zaupanja, za obnovitev poslovanja so nove vloge — depotne vloge. Vsak denarni zavod mora začeti gojiti to panogo. Mogli bi skoro v primeri reči: Poleg stare hiše moramo začeti graditi novo. In ko jo bomo dogradili in mogoče že v njej bivali, bo postala še stara hiša uporabna in tako bomo skupaj imeli palačo.

Strogost glede depotnih vlog.

Seveda moramo pa biti glede depotnih vlog strogi proti samim sebi. Držati jih mo-

ramo posebej, kakor tuj denar. Posebno pa se moramo bati tega, da bi si s tem denarjem pomagali iz zadrege in ga začeli uporabljati za izplačevanje starih vlog. Imeti moramo pri tem tak strah, kakor pred tatvino ali poneverbo.

Tudi v interesu gospodarstva!

Poslovanje z novimi vlogami pa ni le zahteva in interes posojilnic, temveč je tudi potreba gospodarstva. Koliko je ljudi danes, ki imajo gotovino in so v zadregi, kam bi jo dali. V posojilnice si je ne upajo nesti, da ne bi zamrznila. Doma si je ne upajo držati radi velike nevarnosti. Treba je zato, da ljudje **zvedo o poslovanju z novimi vlogami in da dobijo prepričanje, da to poslovanje tudi drži.**

Obresti depotnih vlog.

Kaj pa z obrestmi? Depotnih vlog vendar ne moremo obrestovati, trdijo nekateri. — Če naj bo to obnovitev poslovanja, jih moramo obrestovati. Seveda morajo biti te obresti zelo skromne 1 do 2% in ne več. Res, da posojilnica utрпи nekaj izgube, ker mora nekaj depotnega denarja držati v blagajni. Zveza pa daje zadrugam za depotne vloge 2½%. Torej je tudi tukaj možnost, da posojilnice zaslužijo predvsem za pokritje stroškov in pa še mogoče kakenga ½% čistega.

Izkušnja pravi da bo šlo.

„Ne bo šlo!“ pravijo dvomljivci. Izkušnje pa kažejo drugače. Po izkušnjah moremo trditi, da že gre. Skromno sicer, a sigurno. Pri Zadrugi zvezi imajo posojilnice depotnih vlog po stanju 15. oktobra t. l. Din 734.750.—. Ker je to denar od 43 posojilnic, pride povprečno na posojilnico 17.087.— Din depotnega denarja pri Zvezi. Treba je pri tem omeniti, da še te posojil-

nice najbrž nekaj depotnega denarja držijo doma. Druge posojilnice pa sploh ves depotni denar držijo doma, ker imajo visoko zavarovano blagajno in ker pač še niso začele v tej panogi poslovati z Zvezo.

Kaj pa s starimi vlogami in s starim poslovanjem? Odgovor ni posebno tolažljiv: „Moramo počakati, kaj se bo ukrenilo.“ Zatenkrat vemo le to, da so vsled krize in vsled zaščite kmeta stara posojila vseprek zamrznila. Čakati in upati pa moramo, da

se bodo ta posojila otajala, ko bo konec krize in konec zaščite kmeta. Kedar bo to, bi mogel povedati le prerok. Bo pa gotovo prišlo, kajti nič na svetu ni večno in tako tudi ne kriza, ki si je nihče ne želi in jo vsak pošilja k vragu, z edino izjemo špekulantov s hranilnimi knjižicami, katerim gre sedaj pšenica v klasje. Pa bi jim tudi ne šla, če ne bi bilo bojazljivcev in zbeganih vlagateljev, ki vidijo strahove tam, kjer jih ni.

Potrošne zadruga na Ruskem.

O razmerah v Rusiji se mnogo piše. Pripomniti pa se mora, da je treba nasproti poročilom, ki prihajajo iz te ogromne države, dokajšne previdnosti, kajti mnogi poročevalci slikajo razmerje s svojega subjektivnega stališča.

Sledeče izvestje o ruskem konsumnem združništvu je priobčil v glasilu zveze švicarskih konsumnih društev švedski raziskovalec ruskih gospodarskih razmer fil. cand. Leif Björk, ki se je osebno na licu mesta prepričal o stanju združništva v Rusiji. Izvestje dela vtis, da ga je sestavil objektiven opazovalec, ki opisuje dejansko stanje brez ozira na strankarsko pripadnost. Njegovo poročilo se glasi tako-le:

V gospodarskem razvoju Rusije po oktoberski revoluciji so bile združne organizacije raznih vrst določene, da igrajo posebno važno vlogo. Zasebna podjetja so bila počasi potisnjena na stran; nadomestila so jih državna komunalna podjetja in združne organizacije, ki stoje pod kontrolo države. Dočim imajo tovarniško industrijo v rokah izključno javna podjetja, pripada v kmetijstvu, rokodelstvu in notranji trgovini odločujoča vloga zadrugam producentov in konsumentov. Te združne organizacije pa se bistveno

razlikujejo od zadrug v drugih državah. Niso samo interesne združba priključenih članov, ampak so istočasno tudi orodje za gospodarsko politiko sovjetske države. Država je njihov razvoj pospeševala aktivno in je s svojimi odredbami posegala v njihovo delovanje, tako da so postale člen v državnem načrtnem gospodarstvu. V takih okoliščinah je razumljivo, da so se v zadrugah sovjetske Rusije razvila poslovna načela, ki so tuja zadrugam drugih držav.

Konsumne zadruga, ki se tu obravnavajo v prvi vrsti, so prehodile v oblikah svojega delovanja in v svojem razmerju do države celo vrsto razvojnih stopenj, ki bodo še najbolj umljive, če se obravnavajo v okviru splošnega gospodarskega in političnega razvoja.

Splošni razvoj konsumnega združništva. V predvojni Rusiji se je konsumno združništvo omejevalo poglavitno na mesta. Tekom vojne so se konsumne zadruga hitro razvile, to pa zaradi tega, ker so dobile pravico do izključne prodaje za izvestne vrste živil, kakor za moko, sladkor itd., katerih razpečavanje je država regulirala. Poleg splošnih konsumnih društev, katerih člani so se rekrutirali predvsem iz srednjih slojev po mestih in iz meščanskega podeželskega prebivalstva, je nastala mreža posebnih delav-

skih konzumnih društev, ki so se po februarški revoluciji l. 1917 združile v centralno organizacijo, ki je bila znana pod imenom vseruski svet delavskega združnega gibanja. Celokupno konsumno združenstvo je obsegalo ob koncu l. 1917 okroglo 11 in pol milijona članov.

Ko je z oktobersko revolucijo leta 1917 prešla državna oblast v roke boljševikov, je sovjetska vlada v začetku skušala voditi tako gospodarsko politiko, ki je izvrševala državno kontrolo nad produkcijo in nad posredovanjem blaga, ne da bi izvajala obsežnejšo socializacijo produkcije. Že spomladi l. 1918 pa je sledila znatno bolj energična in sistematična politika socializacije. Država je prevzela takorekoč na mah vso veliko industrijo in vso veletrgovino. Konsumne zadruge, ki so ob izbruhu oktoberske revolucije stale pod vodstvom skupin, katere niso imele z boljševiško stranko nič skupnega, so bile postavljene pod državno kontrolo. Z dekretom od 12. aprila 1918 je bil položen temelj za sistem obligatoričnih konzumnih društev, ki je bil popolnoma izpopolnjen med meščansko vojno. Po tem dekretu so se snovala na eni strani splošna krajevna konsumna društva, ki so bila dostopna vsemu prebivalstvu dotičnega kraja, na drugi strani pa konsumna društva delavcev različnih podjetij. Konsumna društva so prodajala blago članom in nečlanom, toda so mogla članom pri prodaji določenega blaga nuditi nekatere prednosti. V tistem obsegu, v katerem so prevzela nalogo prodajati živila iz državnih zalog, so dobivala od državnih bank posebne kredite in so jim bile priznane davčne olajšave.

Ob tem času so bile zadruge še trgovske organizacije. Meščanska vojna, ki je bila izbruhnila v maju 1918, pa je povzročila popolno premembo gospodarske politike sovjetske države. S tem se je popolnoma izpre-

menila tudi struktura in delovanje zadrug. Gospodarski sistem meščanske vojne, takozvani „vojni komunizem“, pomenja na eni strani socializiranje skoraj vsega industrijskega delovanja, na drugi strani pa odpravo svobodne blagovne trgovine in prehod k naturalnemu gospodarstvu, ki ga je regulirala država. Opustošenja meščanske vojne so povzročila katastrofalen padec industrijske in kmetijske produkcije. Industrija je delala takorekoč izključno za vojaške potrebe in država si je morala živila, ki so bila potrebna za bojujoče se čete in za mesta, pribaviti z razlastitvijo odvišnih kmetijskih pridelkov. Svobodno trgovino, ki je z naraščanjem inflacije dobivala vedno bolj obliko naturalnega zamenjavanja, so proglasili za nezakonito. Iz državne industrije izvirajoče potrebščine in državne zaloge živil, so se v naravi delile prebivalstvu, pri čemer so se vpoštevala razredno-politična načela v tem smislu, da se je treba v prvi vrsti ozirati na armado in industrijske delavce. Konsumne zadruge so postale samo pripomoček za razdeljevanje blaga in njihova organizacija in delavnost se je popolnoma prilagodila tem novim nalogam.

Marca meseca leta 1919 je bil izdan dekret o „konsumentskih komunah“, ki je določil splošne smernice za delovanje zadrug. V smislu tega dekreta so bila po raznih krajih obstoječa splošna konsumna društva spojena s posebnimi delavskimi konsumi v enotne konsumne zadruge in so se take enotne konsumne zadruge ustanovile tudi v krajih, kjer dotlej ni bilo združnih organizacij. Načeloma so obsegale vse, v dotičnem kraju naseljeno prebivalstvu, ki je izvolilo zadrugi vodstvo.

Krajevna konsumna društva so v mesecih vsake gubernije združili v zveze in te zveze so se zopet združile v osrednjo zvezo za vso državo, v centrosojuz. Konsumna

društva niso nalagala svojim članom nika-
kih dolžnosti glede denarnih obveznosti. Ko-
likor so potrebovala denarnih sredstev za
svoj obrat, so jih prejemale iz državnega
proračuna. Glavna naloga konsumnih za-
drug je postala, da so v smislu državnih
smernic delila prebivalstvu potrebščine iz
državnih zalog. Vse državne in zasebne pro-
dajalnice, tržne stojnice itd., ki so dotlej ob-
stojale, so bile izročene konsumnim zadru-
gam. Vse delovanje zadrug je prišlo pod
nadzorstvo komisarijata za promet z živili
in njegovih krajevnih organov.

V januarju 1920 so odpravili samostojne
kreditne, rokodelske in kmetijske zadrug
in jih prevedli v sistem konsumnih zadrug.

Med meščansko vojno so torej kon-
sumne zadrug postale člen državnega uprav-
nega aparata. Z zaključkom meščanske vojne,
od pomladi leta 1921, se začenja ona doba
v gospodarskem razvoju sovjetske države,
ki jo označujejo z imenom „nova ekonom-
ska politika“, ali skrajšano po začetnih črkah
„nep“. V tej dobi so odpravili birokratizirano
naturalno gospodarstvo, ki je bilo značilno
za vojni komunizem. Kmetje so dobili pra-
vico, da so smeli del svojega pridelka pro-
dati na svobodnem trgu. V trgovini, roko-
delstvu in mali industriji je privatna pod-
jetniška delavnost zopet dobila neko gotovo
svobodo gibanja; državno industrijo so de-
centralizirali in je premenili v truste, ki so
se sami upravljali. Naturalne plače so na-
domestili s plačami v denarju, državno raz-
deljevanje pridelkov s svobodno trgovino.

S tem, da je bilo vzpostavljeno denarno
gospodarstvo in svobodno trgovanje, je do-
živelo tudi delovanje zadrug bistveno izpre-
membo. Konsumne zadrug so postale v
glavnem zopet trgovske organizacije, katerih
naloga je bila, oskrbovati ljudstvo s potreb-
ščinami. Obenem so zadrug dobile bolj
svobodno stališče nasproti državi.

V aprilu 1921 leta je bil izdan dekret,
ki je položil temelj za splošno preuredbo
zadružništva. Načelo, da morajo biti prebi-
valci obligatorični člani v konsumnih dru-
štvih, je dekret pridržal, istočasno pa je
ustvaril pogoje za samostojno zadružništvo
z določbo, ki je dajala zadrugam pravico,
da so smele od svojih članov zahtevati pla-
čilo deležev ter da so smele članom, ki so
izpolnili ta pogoj, oddajati blago v prvi vrsti
in cenejše. Zraven tega so se v okviru obli-
gatoričnih enotnih konsumnih društev sno-
vali posebno prostovoljni konsumi, ki so bili
pristopni edinole prebivalstvu določenega
okoliša ali osebu določenega podjetja. Ta
društva so pobirala pri svojih članih deleže
in so prodajala izključno svojim članom.
Konsumna društva so dobila pravico, da so
smela samostojno izvrševati trgovske posle
in so bila oproščena neposredne kontrole
komisarijata za živila.

Ob koncu leta 1921 in v začetku leta
1922 je bilo zopet ustvarjeno samostojno
kmetijstvo, rokodelstvo in kreditno zadruž-
ništvo, in konsumne zadrug so omejile svoje
delovanje na trgovino s potrebščinami. V za-
četku potrebni kapital in blagovne zaloge so
organizacije dobile od države in tudi njihovo
nadaljno poslovanje je bistveno financirala
država. V tisti meri, v kateri so se razvijala
svobodna konsumna društva, ki so se glede
svojih finančnih potreb naslanjala na vstop-
nine in deleže članov, je bil bolj in bolj
ustvarjen pogoj za popolno neodvisno za-
družništvo. Obligatorična društva so obsto-
jala dalje večinoma le še na papirju in
mnoga izmed njih sploh niso več delovala.

S posebnim dekretom so bile konsumne
zadrug v maju leta 1924 popolnoma pre-
urejene na podlagi prostovoljnega članstva.
Vsak član je bil zavezan, plačati vstopnino
in prevzeti delež. Samo državljani, ki so
imeli glasovalno pravico, so dobili pravico

postati člani v konsumnih zadrugah. Najvažnejši družabni sloji, ki so bili na ta način izključeni od članstva, so bili zasebni podjetniki po mestih in kulaki, t. j. kmetje, ki so redoma delali s plačanimi delavci. Konsumna društva naj bi prodajala tudi nečlanom.

S tem, da je nova gospodarska politika ustvarila svoboden blagovni trg, se je trgovski promet v deželi hitro razvijal. Potem, ko so bile premagane posledice lakote v letu 1921 in 1922, se je začela brzo dvigati industrijska in kmetijska produkcija. Kmetijsko prebivalstvo ni proizvajalo več samo za lastno porabo, ampak je začelo producirati tudi za javni trg. Ta okolnost je v zvezi s hitrim naraščanjem industrije ustvarila vedno širši notranji trg. Sovjetska vlada je uredila svojo politiko tako, da je kontrolirala blagovno trgovino in cene v kolikor mogoče velikem obsegu in da je omejila razsežnost zasebne trgovine. To se je zgodilo deloma na ta način, da se je izpopolnil državni aparat za trgovino, deloma tako, da je država z raznimi ukrepi pospeševala razvoj konsumnega združništva in istočasno dajala smernice za prodajanje blaga in ureditev cen. Konsumne zadruge so imele prednost pri dodeljevanju izdelkov državne industrije; prejemale so tudi obširne državne podpore in kredite od državnih bank in so plačevale znatno nižje davke, kakor privatna trgovina.

V prvih letih nove gospodarske politike je zasebna trgovina pomnožila svoj promet s čudovito hitrostjo, zlasti mala trgovina. Državna in združna trgovina se ni znala z isto gibčnostjo prilagoditi potrebam naraščujoče trgovine; delovanje konsumnih zadrug je bilo vrh tega otežkočeno z naraščujočo inflacijo, ki je onemogočila pravilno kalkulacijo in knjigovodstvo. V letih 1921 do 1923 je državna in združna trgovina v prvi vrsti

izpopolnjevala svoj veletrgovinski aparat, dočim so privatna podjetja na področju male trgovine obdržale svojo obvladajočo pozicijo. V finančnem letu 1922 do 1923 (od oktobra do septembra) je znašal promet v zasebni mali trgovini 75 % vsega registriranega prometa v skupni mali trgovini, v državni mali trgovini 14,4 % in v združni mali trgovini 10,3 %.

Od 1. 1924 se je organizacijski aparat in promet konsumnih zadrug razvijal v mnogo hitrejšem tempu. Prehod k prostovoljnemu članstvu je povečal svobodno inicijativo konsumnih društev. Stabilizacija valute, ki je nastopila 1. 1924, je dala možnost za ozdravljenje finančnega stanja. Strokovna društva in strankine organizacije so vršile živahno propagando za priključitev delavskega prebivalstva k zadrugam. Možnost nakupiti si kot član blago, ki se je drugače težko dobilo in obrestovanje deležne glavnice, ki je bilo dopustno v letih 1923 do 1928, vse to je tvorilo krepko pobudo za pristopanje prebivalstva v konsumna društva. Največji del blaga se je prodajal vsemu prebivalstvu brez vsake omejitve in konsumne zadruge so mogle s tem, da so bile njihove cene mnogo nižje nego cene zasebne trgovine, povišati svoj obrat brez težave. Od 1. 1925 je bilo v trgovini z živili veliko povpraševanje po blagu, vendar ni mogla ta konkurenca znižati cen v zasebni trgovini, ker konsumne zadruge s svojim cenanim blagom niso mogle zadostiti vsem zahtevam. Cene zasebne trgovine so bile za 10 % do 20 % višje kot cene državnih in združnih razpečevalnic. Šele ko se je začel razvijati sistem racioniranja in omejene prodaje v zadrugah, je nastala ogromna razlika med cenami, ki jih je regulirala država, in svobodnega trga, ki označuje gospodarski razvoj poslednjih let, (Dalje prihodnjič.)

Ali je nadprodukcija koristna ali škodljiva?

Med raznimi vzroki, ki so zakrivali današnje gospodarsko bedo, se navadno navaja tudi prekomerna produkcija blaga. Kapitalistično gospodarstvo se zdi, kakor da je začarano. Vse blago proizvaja v izobilju in sicer, kakor se trdi, v prevelikem izobilju. Za pšenico, bombaž, kavo, gumi, premog, petrolej, železo, baker, in vse kovine išče bolešno odjemalcev in jih ne najde. Ogromne množine blaga, po katerem je bilo včasih veliko povpraševanje, so sežigali ali vsipali v morje, da bi se znebili presežka. Produkcijo morajo povsod zavirati in omejevati. Ali je mogoče dobiti boljši dokaz o nesmiselnosti kapitalističnega gospodarstva? Ali ne more ogromna množina ljudi še silno razširiti svoje gospodarstvo in porabo blaga in z lahkoto sprejeti vso dozdevno nadprodukcijo? Torej gospodarstvo po načrtu, gospodarstvo z ozirom na potrebe namesto kapitalističnega načina produkcije, pa bi se mnogo obrnilo na bolje.

Iz okolnosti, da kaže kapitalistično gospodarstvo težke napake, se ne more brez nadaljnega sklepati, da bi socialistično gospodarstvo ne moglo imeti nobenih pomanjklivosti. Ljudem so pač zmote in napake prirojene, pa bi tudi v socialističnem gospodarstvu prišle na dan v tej ali oni obliki. Kaj bi bilo bolj znosno, socializem ali kapitalizem, to bi morala pokazati šele skušnja. Najbolj verjetno je, da bi bila oba neznosna, ako bi ju hoteli popolnoma izključno provesti. V zapadni Evropi nimamo čistega kapitalizma, ker je tu omejen s številnimi zakoni in vsakovrstnimi obrati splošnega značaja. Na Ruskem pa tudi nimajo čistega komunizma, ker so morali v omejenem obsegu pripustiti svobodno trgovino. Če bi na Ruskem tega kapitalizma ne zadržavali s silo, bi ruski konsument najbrž rajši dajal

prednost uslugam kapitalizma nego uslugam državnega zasilnega socializma.

Svobodno gospodarstvo naklanja človeštvu od časa do časa takozvane krize, to se pravi splošno pomanjkanje odjemalcev, ki ga povzroča čezmerna produkcija. Te krize so že od nekdaj kritikom kapitalizma najbolj priljubljen predmet. Nadprodukcija se jim je zdela brezsmiselnost, ki bi je v dobro organiziranem gospodarstvu ne smelo biti.

Toda ali nima ravno nadprodukcija tudi svojih dobrih posledic? Ko so na Angleškem odkrili, da se more železo izdelovati veliko cenejše s premogovim koksom kakor z lesnim ogljem, so imeli kmalu tolikšno nadprodukcijo železa, da ga niso mogli porabiti za izdelavo orožja in orodja. Pa jim je prišla misel, da bi železne plošče pritrjevali na lesne hlode, po kakršnih so v angleških premogovnikih tekli vozički z železom in rudo, in glej, novotarija se je obnesla tako dobro, da so jo uvedli v vseh premogovnikih. Iznašli so bili, ne da bi vedeli, železnico in ko so kasneje iznašli še lokomotivo, je ustvarila gradnja železnic tolikšno potrebo po železu, o kakršni poprej niti sanjali niso.

Navzlic temu je industrija proizvajala zopet preveč železa, kar je vodilo k temu, da so znova iskali, kako bi se dalo železo še uporabiti in začeli so ga rabiti za gradnjo ladij, mostov, da celo pri gradnji hiš. Če bi ne bilo ponavljajoče se nadprodukcije železa, bi morali še danes potovati s poštnim vozom, bi se morali preko morja voziti v jadrnicah, prepeljavati se na splavih čez jezera in reke, kjer moremo danes uporabljati prikladne mostove. Kakor svoj čas z železom, se godi dandanes z gumijem. Gumija se pridela toliko preveč, da so v Londonu in Parizu začeli z njim tlakovati ulice. Kakor se zdi, bo v ta namen izvrstno

služil, kajti obraba je minimalna in gumi povzroči, da nevarno tresenje in prometni trušč skoro popolnoma izgine.

Dobredejne posledice povečane produkcije pa se ne kažejo samo pri gumiju in železu. Porcelan je bil po svoji iznajdbi spočetka luksuzni predmet za knežje dvore. Stalna nadprodukcija porcelana pa je privedla do tega, da pije danes vsak delavčev otrok iz porcelanastih čaš in je iz porcelanastih skled ali krožnikov, ker je gotovo bolj higijenično in zdravo, kakor jesti z lesenih pladnikov in lončene posode.

Stalna nadprodukcija tekstilnega blaga je imela za posledico, da je sedaj vsako delavsko stanovanje oskrbljeno z namiznimi prti in zavesami, kar je bila svojčas predprava zelo premožnih ljudi. Nadprodukcija električnih predmetov je uvedla električne svetilke in radio v naše kmečke hiše. Kapitalistična nadprodukcija sili rjavega in črnega človeka k višjim kulturnim potrebam. Indijca, Kitajca, črnca navaja rabiti milo in vžigalice, žepne ure in šivalne stroje. Ako se gleda z materijelnega stališča, obstoji vsak kulturni napredek v tem, da se pomnože potrebščine in kapitalistična nadprodukcija je nepogrešljiva spremljevalka kulturnega napredka.

Vprašanje je, če bi moglo socialistično, po načrtu zgrajeno gospodarstvo tej potrebi ustrezati v zadostni meri, kajti treba bi bilo

pri tem misliti na marsikaj, kar niti početnikom piatiletke ni prišlo na um. Po zanesljivih poročilih potuje na Ruskem vsak delavec še vedno enako kakor pred 25 leti, to se pravi, da spravi svojo drobnarijo v kos sukna, ali jo vrže v vrečo ali zavije svojo zasebno lastnino v komunističen časopis in se s tem napoti k železnici. V zapadni Evropi spravi delavec navadno svoje stvari v čeden kovček. Take kovčke so si tudi pri nas poprej mogli omisliti le imoviti ljudje, toda nadprodukcija jih je tako pocenila in izdelavo tako pomnožila, da si jih more nabaviti vsaka služkinja. Na Ruskem pa voditelji smotrenega gospodarstva, kakor se zdi, niso še nikoli mislili na to, da bi mogli potne kovčke rabiti tudi delavci in raje puste, da ne čutijo take potrebe, česar jih je zapadni kapitalizem že davno odvadil.

Ako se stvar tako opazuje, dobi tudi sedanja svetovna kriza drugačen smisel. Vesti mora do povečanja in razširjenja potreb najširših ljudskih plasti. Če se da premagati samo na ta način, potem je jasno, da se ne da odpraviti z nobenim splošnim zdravilom, ampak da bo prenehala le, če se stotine milijonov ljudi polagoma prilagodi izpremenjenim razmeram. To pa se ne more nikdar zgoditi kar na hitro roko, ampak velja tudi tukaj pregovor, da se počasi daleč pride.

Bistvo konsumne zadruga.

Našim čitateljem je dobro znano ime Charles Gide (Šarl Žid), slovitega francoskega učenjaka, ki je deloval na pariški Sorbonni. Mnogo se je bavil z združništvom, zlasti s konsumnim. V časopisu *Revue des Etudes Cooperatives*, pri katerem je bil Gide soustanovitelj in odličen sotrudnik, je o tem

znamenitem zadrugarju izšla posebna študija. Glavni urednik lista Bernard Lavergne, razpravlja o Ch. Gidu kot znanstveniku, ki je utemeljil nauk o konsumnem združništvu.

V svoji razpravi osvetljuje pisec najprej vlogo, ki pripada Robertu Owenu in Fourierju, navdušenima in navdušujočima misijonarjema za razširjenje organizacije. Dalje se bavi z angleškim zadrugarjem Howarthom,

ki si je stekel nevenljivih zaslug pri slovitosti zadrugi „poštenih pionirjev rochdalskih“ in ki je prvi to idejo definiral in preciziral. Nato opiše pomen, ki ga je imela Miss Beatrice Potter-Webb, pri utemeljitvi nauka o konsumni zadrugi. Ta pisateljica in Charles Gide sta bila prva, ki sta se znanstveno bavila s konsumno zadrugo. Dasi je delo angleške avtorice veliko in zanimivo, vendar velja Gide po splošnem mnenju vseh zadrugarjev po celem svetu kot priznani mojster in najpomembnejši teoretik nauka o konsumnem združništvu, morda celo o združništvu sploh. Dasi se je poglobitveno in v prvi vrsti pečal s konsumno zadrugo, je vneto raziskoval tudi razne druge vrste zadrug.

Svoj nauk o konsumni zadrugi je Charles Gide prvič objavil v svojih „propagandnih govorih o združništvu“, ki so postali kmalu zelo znani. Tu je pokazal, kolikega pomena bi bilo za gospodarsko strukturo vsake države, če bi se do združnega izvedel združni princip. V drugih studijah je Gide svoj nauk dalje razvijal. Najbolj jasno in najbolj temeljito je svoj nauk prikazal v „predavanjih na francoskem kolegiju“.

Piron pravi: „Tipično in značilno za to šolo je bilo visoko нравno, da celo religiozno naziranje in inspiracija, ki je prevečala njenega ustanovitelja.“ Nič ni bolj resnično kakor ta trditev. Ta apostol združništva je zaradi svojega visokega нравnega naziranja pretrgal zveze z liberalno in klasično šolo, pa tudi z marksistično. Zahteval je samostojnost združnega nauka, ki ga je oddvojil od liberalne in marksistične šole. To je temeljno načelo, ki tvori še danes os našega naziranja o društvenem življenju.

Kdor je prepojen z mislijo krščanske ljubezni, ki mora biti dolžnost nasproti vsem

ljudem, kdor veruje v dobro in plemenito v človeku, kako bi mogel priznati trdoto liberalne šole in njeno brezčutje nasproti človeškemu trpljenju?

Največja zasluga Gidejeva leži v razlikovanju, ki ga je potegnil med liberalno šolo in združnim naukom. Do leta 1885, ko se je vršil prvi narodni kongres konsumnih zadrug, so bili cilji zadrug še prav skromni. Saj niso nameravale drugega, kakor nekim malim skupinam ljudi nabavljati ceneča živila. Tudi prizadevanja drugih zadrug so se gibala na enaki višini.

Prišel je Charles Gide in prinesel s seboj popoln preobrat. Zadrugi je odločil veliko višje cilje. Zadruge si morajo prizadevati, da dosežejo popolno preureditev družbe s tem, da pokličejo v življenje neomejeno število novih organizacij, da z njihovo pomočjo predrugečijo razmere glede plač, da uvedejo dalekosežne premembe zasebne lastnine z odpravo podjetniškega profitarstva in da polagoma socializirajo celo produkcijo.

Gide strogo razlikuje med svojim naukom in naukom liberalne šole. Vendar pa tudi liberalni šoli ne odreka njenih zaslug. Veliki narodni ekonom liberalne šole, tako pravi, so prvi osnovali ekonomično vedo na veri v obstoj naravnih zakonov, ki vodijo gospodarske pojave in po katerih se moramo ravnanati in jih skušati razumeti in uporabljati. Liberalni šoli se imamo kot zadrugarji predvsem zahvaliti za to, kar je storila za znižanje življenskih stroškov in za olajšanje mednarodnih odnošajev z uvedbo svobodne trgovine in z odpravo carinskih mej. Na splošno zasleduje tudi združna šola isti cilj kakor liberalna: obilne zaloge blaga, nizke cene, sredstva in pota, da more človek svoje potrebe zadovoljiti v najvišji meri.

Združna šola je sorodna liberalni tudi v tem, da priznava potrebo svobode, da skuša torej svoj cilj doseči s svobodnim

združenjem in sporazumno z vsemi onimi, ki so dobre volje.

Vkljub temu medsebojnemu soglašanju se pa ne smejo pozabiti dalekosežne razlike. Predvsem „ne morejo zadrugarji verovati v tak naravni red in tako naravno organizacijo, ki bi jim odvzela skrb, iskati bolj pameten in racionelen red. Ravno tako malo morejo verjeti, da zakon o ponudbi in povpraševanju zadostuje za to, da se zavaruje pravična cena, kakor tudi ne, da more konkurenca (čeprav je svobodna) omejiti profit do normalne meje in da vse samo po sebi stremlji za ravnovesjem. Ako zadrugarji opazujejo svet z odprtimi očmi, vidijo, da je na svetu več boja kakor harmonije, ali, če se drugače izrazimo, da je boj dozdevno bolj naraven kakor medsebojna pomoč. Zadrugarji tudi ne verjamejo, da bi se dal spas najti v konkurenci, ki ni nič drugega nego neka oblika boja, ampak le v solidarnosti.“

Bistvo zadruge, pravi Gide, obstoji v tem, da se povežejo individualni interesi in interes skupnosti; že po svojem notranjem ustroju združuje producente in konsumente, ki so med seboj tako različni.

Tudi ne verujejo zadrugarji, da bi se mogla pravična cena doseči z igro ponudbe in povpraševanja; kajti v vsaki ceni je del, in sicer prav pomemben, ki izvira samo iz sile razmer ali iz nevednosti konsumenta, ki pač sam nikakor ni zmožen oceniti vrednosti, ki jo ima plačati.“

Zadruga odpravlja profitarstvo, ker povrne članom del izkupička. V tej točki tiči pač največja razlika nasproti liberalni šoli, ki v nasprotju s tem načelom povdarja potrebo in ovekovečenje profita.

Glede socialističnega gibanja je treba predvsem razlikovati dve struji: asociacijski in napol liberalni socializem (Owen, Fourier, Lois Blanc, Poudhon) pred l. 1848 in marksistični socializem.

Z asociacijskim socializmom se zadružna teorija strinja v mnogih točkah. Oba imata skupno to, da nista revolucionarna. Kooperativizem in predmarksistični socializem nista nikoli zahtevala, da se morajo razlastiti posedujoči razredi in kapitalije, ki so že prešle v zasebno last. Kooperativizem hoče, da se ustvarijo novi zadostni kapitali, da bi se ne bilo treba zatekati k staremu kapitalu; kajti ta naj ostane neizkoriščen v rokah svojih posestnikov in naj tako premine. Kot zaključek tega razvoja pričakuje kooperativizem premoč in zmago zadružnega sistema brez nasilne razlastitve. Kooperativizem je, če bi se smelo tako reči, ohranil ljubeznivi značaj francoskega socializma pred l. 1848.

Obe struji se strinjata najmanj v tem, da smatrajo asociacijski socialisti, kakor sploh socialisti vse do današnjega dne, človeka za producenta, dočim si ga zadrugarji predstavljajo kot konsumenta. Samo interesi potrošnikov se morejo spraviti v sklad z interesi vseh ljudi. Dokler bodo gospodarstvo obvladovali interesi producentov, bodo nasprotja med producentom in konsumentom ne le obstala, ampak se bodo še poostrila na višjo stopnjo zaradi hierarhičnega ustroja gospodarskega reda.

Z marksističnim socializmom se zadružna teorija strinja samo v dveh točkah. Zadrugarji, kakor tudi marksisti hočejo, da vlada edinost in mir med vsemi zadrugarji celega sveta, ker le edinost in mir služita splošnemu blagru. Nasprotno kot producent misli človek pogostokrat, da je nesreča enega (n. pr. slaba letina, slaba produkcija) sreča drugega. Te zmote ne bodo zadrugarji nikoli zagrešili.

Kooperativizem more tudi izjaviti, da se strinja s socializiranjem produkcijskih sredstev. Komu pripadajo vsi mnogobrojni milijoni, ki tiče v blagu po zadružnih pro-

dajalnih? Ali se bo reklo, da so lastnina privatnih organizacij in ne države ali občin? Kaj dé to? Za vsak slučaj niso več v kapitalistični oblasti. To premoženje je socializirano. Kooperativizem more povzročiti, da izgine nadcena, ki jo je Marx tako črtil. Od delavca plačana nadcena se temu zopet povrne, toda ne kot delavcu, ampak kot konsumentu.

Točke, v katerih obstoji direktno nasprotje med združnim in marksističnim naukom, so pa mnogo bolj številne.

„Zadruga je v svoji globini individualistična; kajti zadruga predpostavlja nadaljujočo se in neprestano delavnost inicijativnih posameznikov, ki imajo pred očmi določen namen in korakajo z nezlomljivo voljo proti temu namenu. Revolucionarni marksisti menijo, da morajo slediti nekemu določenemu nagonu, nekemu razvoju, ki jih k temu sili. Nasprotno v kooperaciji povzročajo in vodijo razvoj tisti, ki so dobre volje.

Dalje je tu ideja razrednega boja, katera nezdružljivo loči obe šoli. Zadrugarji ne trdijo, da ni razrednega boja, toda smatrajo za potrebno, da se zadruga ne bavi z njim. S tem, da vidi zadruga v človeku samo konsumenta, meni, da bo združitev vseh, t. j. medsebojna pomoč v zadrugi odpravila

razredna nasprotja. Mirna prizadevanja zadruge se s tem razširjajo najbolj in najbolj daleč. Marksisti se omejujejo le na to, da ustvarjajo mirne odnose med narodi, zadruga pa hoče mir tudi med razredi. Tako se zadruga vpenja na mnogo višje nravno stališče kakor marksisti.

S tem je Charles Gide omejil in utemeljil svoj združni nauk nasproti liberalni šoli in socializmu. Njegov življenjepisec pravi h koncu še to, da je bil Gide še več nego samo narodni ekonom in zadrugar. Če bi se bil omenil samo na svoje široko znanstveno področje, bi ne bil tako velik. Bil je tudi zelo živočuten in je stal prav blizu vsemu, kar je človeškega. Strašil se ni nobenih nravnih, socialnih, gospodarskih ali političnih vprašanj, vse je osvetlil s svojim jasnim duhom ter elegantno in slikovito izrazil v besedah.

Bil je zadrugar, ker je bil idealist, bil je socialni enciklopedist, ker je imel široko srce in visoko inteligenco. Tak je bil Charles Gide. Pojavil se je kakor človek iz druge dobe, v kateri so bili ljudje bolj plemeniti in mnogo manj častihlepni in sebični kakor smo mi sedaj.

Blagoslov brezobrestnih posojil.

Dne 13. oktobra je policija v Zagrebu aretirala tri ravnatelje zadruga „Edinost“, ki je bila osnovana v Mariboru v začetku letošnjega leta. Dne 18. januarja je bila vpisana v združni register tamošnjega okrožnega sodišča. Svoj čas je bila ta trojica ustanovila slabo znano Kmetijsko eksportno zadrugo v Mariboru, ki je morala po kratkem času svojega delovanja lani napovedati konkrz. Zapustila je okoli 18.000 upnikov, ki še danes čakajo na svoj denar. Kako so

gospodje direktorji delali v tej zadrugi, se vidi najbolje iz obtožbe državnega pravdnika, ki jih obtožuje za utajo vsote skoro 600 000 — Din. Zraven tega se jim očita falzificiranje dveh menic v znesku 25.000 Din.

Medtem ko so se pri mariborskem sodišču grmadile tožbe proti gg. direktorjem zaradi propasti Kmetijske eksportne zadruga, so se le-ti na tihem pripravljali, da ustanove novo zadrugo z imenom „Edinost“, Kmetijsko eksportno zadrugo pa prepuste usodi.

Novo zadrugo so osnovali po vzorcu, o katerem se je v našem listu že večkrat pisalo, ko smo razpravljali v organizacijah za brezobrestna posojila. Ob ustanovitvi nove zadruge pa se je pokazala huda zapreka, namreč pomanjkanje kredita, ki so ga bili osnovatelji izgubili v Mariboru. Toda znali so si pomagati. Za upravni odbor so izbrali priproste, neizkušene ljudi z dežele. Za predsednika so vzeli nekega tapetnika iz Ptuja, za podpredsednika nekega posestnika iz Šmarja pri Jelšah, tajnik je postal nek posestnik iz Nove vasi, od ostalih odbornikov je bil eden mesar iz Brezulj, drugi pa mizar iz Ptuja.

Ti ljudje, ki so tvorili načelstvo, so bili seveda samo slamnati možje, za katerih ledjem je vse posle vodila omenjena trojica, ki se je dala titulirati z naslovom direktor. Značilno je, da ni bilo v odboru nikogar iz Maribora, dasi je bil tu sedež zadruge in dasi so pravila predpisovala, da v imenu zadruge podpisujeta predsednik, oziroma podpredsednik in tajnik.

Zadruga „Edinost“ je začela občinstvu ponujati brezobrestna posojila.

Bolj privlačno sredstvo si je težko zamisliti v današnjih razmerah, ko so skoro vsi kreditni viri zaprti in ko je tako hudo plačevati obresti. Ta mamljiva vaba, na veliko započeta reklama in 21. zastopstev po vseh delih države, vse to je prignalo ogromno ljudi v mreže prevejanih špekulantov. Koliko ljudi je prosilo za brezobrestno posojilo, še ni točno znano, ker se poslovne knjige niso vodile v redu in jih nekaj menda tudi manjka.

Meseca junija letošnjega leta je zadruga prišla prvikrat navzkriž z oblastmi, ki so se začele zanimati za način njenega poslovanja. Banska uprava v Ljubljani je bila tedaj odredila revizijo. Še prej nego je prišlo do revizije, je zadruga „Edinost“ izginila iz Maribora. Neke noči je privedel eden izmed

direktorjev v Maribor dva avtomobila, dal na nju naložiti pohoštvo, knjige, spise in osobe in vse to odpeljal v Zagreb. Od tedaj so vse posle vodili v Zagrebu pri podružnici, ki je že prej bila dejansko centrala. Računali so že od početka tako-le: V dravski banovini zadruga ne bo mogla dobiti dosti članov, zato pa more dobiti dovoljenje za ustanovitve. V savski banovini je bilo ravno nasprotno; tu niso mogli dobiti dovoljenja za delovanje, dobili so pa mnogo članov.

Ker je bila zadruga pobegnila iz Maribora, se ni mogla izvršiti po banski upravi odrejena revizija. Že dne 30. junija pa je okrožno sodišče vpisalo v združni register, da je zadruga na podlagi sklepa občnega zbora z dne 18. junija stopila v likvidacijo. V tem času pa je zadruga mirno poslovala v Zagrebu. Svoj konto pri Poštni hranilnici v Ljubljani direktorji niso prenesli v Zagreb. Ako je kdo zahteval denar, so rekli, da mora v Ljubljano, a mnogi niso hoteli na tako dolgo pot. Toda tudi tisti, ki so šli, niso dobili denarja, ker pri Poštni direkciji ni bilo kritja.

Slednjič je prišlo do javne afere. Dva uradnika zadruge sta slutila, da zadruga ne bo dolgo vzdržala. Ker tudi z obetano fuzijo z neko drugo zadrugo ni bilo nič, sta ta dva uradnika napravila ovadbo pri policiji in opozorila, da lahko pride do propasti zadruge in da utegne mnogo siromašnih ljudi utrpeti škodo. Medtem se je vršila pri savski banski upravi anketa o principih, na katerih je bila zadruga osnovana. Na anketi se je ugotovilo, da je od 1632 prijavljenih članov plačalo deleže samo 9 članov, da so sklepi in seje formalno neveljavni, da zadruga posluje po sistemu, ki ne more biti koristen za njene člane, da so se posojila podeljevala proti odredbam pravilnika, to je, da so posamezni člani uživali protekcijo na škodo drugih, da so se posojila dajala brez

dovoljne garancije, da si je upravni odbor računal nesorazmerno visoke nagrade, tako da se more to označiti kot razsipanje zadružne imovine, da je odbor kljub likvidaciji še dalje sprejemal nove člane, da ni skrbel za redno vodstvo poslovnih knjig in da je stanje zadruga izkazoval napačno. Preiskava je ugotovila, da je zadruga v kratkem času imela nad 900.000 Din uprav-

nih stroškov. Redne mesečne plače so imeli čedni direktorji samo po 3500.— Din, zato so pa prejeli tem lepšo provizijo, ki je samo v enem mesecu znašala 118.000 Din. Ko so policijski organi stopili v zadrugine prostore, niso dobili v blagajni niti enega dinarja.

Drugo dejanje te drame se bo nadaljevalo pred sodiščem.

Zadružništvo v inozemstvu.

Prememba zadružnega zakona na Češkem. Stari avstrijski zadružni zakon iz l. 1873 je ostal na Češkem z malimi izpremembami v veljavi tudi po prevratu. Sedaj je vlada na podlagi pooblastilnega zakona izdala kot zasilno naredbo novelo k zadružnemu zakonu o posojilnicah in kreditnih zadrugah.

Naredba, ki ima moč zakona, ima dva glavna namena: bolj natančno določiti področje posojilnic in kreditnih zadrug, na drugi strani pa bolj vpoštevati delitev dela v denarništvu in s tem preprečiti preveliko razširjenje področja.

Obseg poslov, ki jih smejo izvrševati ti zavodi, je natančno opisan. Meščanske posojilnice (založne), osnovane po zakonu iz leta 1852, dalje kmetijske in obrtne kreditne zadruga smejo opravljati sledeče posle s svojimi člani in v slučaju potrebe tudi z nečlani: 1) dovoljevati denarna posojila; 2) diskontirati menice, terjatve, izžrebane vrednostne papirje in še ne zapadle kupone; 3) prevzemati jamstva za obveznosti; 4) sodelovati pri konverziji dolgov; 5) izdajati in honorirati nakazila in akreditive, čeke, menice ter inkasirati menice; 6) podpisovati državna in druga javna posojila; 7) trgovati z domačimi vrednostnimi papirji, plemenitimi kovinami, kovanim denarjem, devizami in valutami in si jih zlasti nabavljati na borzi;

8) sprejemati vrednostne papirje, plemenite kovine, devize in valute v shrambo in posojevati safe; 9) sprejemati denarne vloge (tudi v tekočem računu).

Kot posle, ki jih smejo ti zavodi izvrševati tudi z nečlani, označuje novela sledeče: ti zavodi smejo od nečlanov sprejemati vloge; dalje smejo pri nečlanih (če so podvrženi javnemu polaganju računov) nalagati gotovino in druge vrednosti, eskomptirati menice, kupovati efekte in jih prodajati proti popolnemu kritju, smejo sprejemati depote, izvrševati z njimi srečkovne posle, kupovati in prodajati valute in slednjič dajati posojila občinam in okrajem.

Ti posli z nečlani pa so dopustni le, če so omenjeni v pravilih. Posebna naredba bo še natančneje določila, da smejo zadruga nekatere teh poslov izvrševati samo potom svojih zvez.

Novela koncentrira revizijsko delo v eni organizaciji, v centrali revizijskih zvez v Pragi. Tej centrali pripadajo vse revizijske zveze. Članstvo je prisilno. Centrala se deli v štiri skupine: revizijske zveze kmetijskih kreditnih zadrug, meščanskih posojilnic, obrtnih kreditnih zadrug in delavskih zadrug. Centrala je nadzorni organ nad revizijskimi zvezami, podaja strokovna mnenja o podelitvi revizijske pravice in razsoja v sporih med zadrugo in revizijsko zvezo, oziroma revizorjem.

Gospodarstvo.

Obveznice za likvidacijo agrarne reforme. Finančni minister je izdal uredbo o finančni likvidaciji agrarne reforme, s katero se določajo način in pogoji za izdajo novih obligacij, ki jih bodo namesto odškodnine za razlaščenca zemljišča prejeli veleposestniki. Te posle bo izvedla Privilegovana agrarna banka. Namesto države, toda z državno garancijo bo banka izdala 4% obveznice za izplačilo odškodnin za razlaščenca zemljišča in za obveznosti iz § 76 zakona o likvidaciji agrarne reforme. Vršila bo tudi vso finančno službo glede teh obveznic. Banka sme izdati te obveznice do zneska 800 milijonov dinarjev, in sicer v oni višini, kolikor znaša dolg agrarnih subjektov (novih lastnikov) za razlaščenca zemljišče. Obveznice se bodo izdajale v komadih po 500, 1000, 5000 in 10.000 Din in se bodo glasile na donositelja. Kupon se bo izplačal samo enkrat na leto in sicer 1. oktobra. Prvi kupon bo zapadel v plačilo 1. oktobra 1934. Amortizacija se bo izvršila v 30 letih po posebnem načrtu tako, da bo banka odkupila vsako leto določeno število obveznic na trgu, če bo tečaj pod nominalo, drugače pa se bo vršilo zrebanje. Amortizirane obveznice se bodo izplačale v nominalni vrednosti.

Nove obveznice in njih kuponi so oproščeni vseh sedanjih in bodočih davkov in doklad in vseh taks. Kuponi bodo zastarali v 5 letih, izžrebane amortizirane obveznice pa v 10 letih. Nove obveznice so pupilarno varne in se bodo lahko polagale za kavcije. Glede lombardiranja pri Narodni banki, Državni hipotekarni banki in Priv. agrarni banki, uživajo iste ugodnosti kakor obveznice državnih posojil.

Obrestno in amortizacijsko službo bo vršila Priv. agrarna banka predvsem iz dohodkov, ki jih bo dobila od agrarnih sub-

jektov kot dolžnikov za dodeljena jim zemljišča. Zato se bo na razlaščenca zemljišča vpisala v zemljiški knjigi na prvo mesto hipoteka v korist Priv. agrarne banke. Agrarni subjekti bodo dolžni plačevati za zemljo 30 let anuiteto v znesku 6.5% dolga. Ta anuiteta je izračunana na podlagi 5% obrestovanja in amortizacije v 30 letih. Dospеле anuitete bodo pobirale davčne uprave na isti način kakor neposredne davke. Zaostale anuitete in zamudne obresti (6%) pa bodo davčne uprave pobirale po predpisih uredbe o zavarovanju in prisilnem izterjevanju davkov. Ako agrarni subjekt tudi po izvršeni rubežni ne bo plačal anuitete, bo na zahtevo banke pristojna banska uprava izvršila razlastitev. Agrarni dolžniki ne bodo mogli brez odobrenja banke prodati prisojenega jim zemljišča. Banka ima pravico izterjati vso terjatev tudi pred zapadlostjo, ako dolžnik ne plača svojih anuitet. Kadar agrarni dolžnik popolnoma poplača svoj dolg se mu črta hipoteka. Agrarni dolžnik pa lahko plača svoj dolg tudi pred zapadlostjo.

Veleposestnikom se bo za razlaščenca zemljišča izplačala odškodnina na podlagi pravomočnih odlokov komisije za likvidacijo agrarne reforme.

Jabolka so slabo obrodila. Letos je v Sloveniji sadje v obče slabo obrodilo. Tako so imele Slovenske gorice, ki so znane kot dobra sadjarska pokrajina, pa tudi drugi kraji na Štajerskem, zelo slabo letino. Pridelek sadja je tako slab, da se bo to v gospodarstvu zelo čutilo. Jabolka je malo in imajo za to visoko ceno, zlasti zimske vrste. Le v nekaterih krajih je pridelek nekoliko boljših, ali je v primeri z drugimi leti še vedno zelo nepovoljen, ker znaša komaj 40% običajnega pridelka.

Vinogradniki proti uvedbi trošarine na vino in žganje. V zelo težkih razmerah za naše vinogradništvo se je 15. oktobra le-

tošnjega leta sestal v Beogradu tretji državni kongres vinogradnikov. Kongres je takoj v začetku zborovanja zavzel odločno stališče proti uvedbi trošarine na vino, ker bi to pomenjalo zadnji in odločilni udarec našim vinogradnikom. Vinogradniki se protivijo vsaki premembi sedanjih prepisov zakona o trošarini. Tudi zahtevajo, da se industrija piva ne osvobodi sedanjih pristojbin, kajti vinarska kriza obstoji še dalje v nezmanjšanem obsegu. Treba je vpoštevati, da se okoli milijon in pol našega prebivalstva bavi z vinarstvom.

Letošnji pridelek koruze. Oddelek za agrarno politiko pri kmetijskem ministerstvu je objavil oceno letošnjega pridelka koruze. Letina ni bila tako slaba, kakor se je mislilo v početku. Na površini 2,617.000 ha (ki je za 8000 ha manjša kot lani) se je letos pridelalo 36,560.000 stotov koruze. Pridelek koruze v zadnjih letih je v Jugoslaviji znašal:

	v milijonih stotov	na ha stotov
1927	21.09	10.2
1928	18.19	8.9
1929	41.48	17.9
1930	34.65	14.4
1931	32.03	13.4
1932	47.93	19
1933	36.56	13.9

Za lanskim pridelkom zaostaja torej letošnji za 11.4 milijone stotov. Hektarski donos pa je letos boljši kakor v letih 1927, 1928 in 1931.

Plačevanje občinskih doklad s pšenico. Zelo značilen za naše gospodarske razmere in finančne težave sedanjega časa je sklep vukovarke občine, da bo za plačilo zaostalih občinskih doklad pobirala pšenico in sicer po ceni 150 Din za stot. Zaostanki doklad gredo v milijone. Pšenico bodo pobirali nekateri mlini, ki bodo dajali o prevzemu pšenice potrdila in mestna občina bo na temelju teh potrdilo dpisovala dolgovane doklade.

Zakonodaja.

Kedaj smejo zadruga klati živlino brez posebnega odobrenja? Ministerstvo trgovine in industrije je pod II št. 10.538 U od 15. julija 1933 izdalo nadaljne obrazloženje:

Ob priliki, ko je glavna zveza srpskih kmetijskih zadrug prosila, da morejo kmetijske zadruga klati živlino za svoje člane, ne da bi se jim bilo treba ravnati po predpisih obrtnega zakona, daje ministerstvo trgovine in industrije na podlagi § 460 obrtnega zakona sledeče pojasnilo:

Obrtni zakon stavlja v svojem § 1, odst. 3. izven svojih naredb gospodarske zadruga, ako delajo pod pogoji, ki so tu predvideni. Torej zadruga, ki imajo značaj odst. 3. § 1. obrtnega zakona, ne spadajo pod ta zakon in niso vezane na njegove odredbe, kolikor to zakon izrečno ne odreja. Če bi ne bilo nobenih drugih odredb, potem bi take zadruga mogle izvrševati vsako vrsto dela ne izpolnjujoč predpise obrtnega zakona. Toda ta odredba je izpopolnjena s § 9, odst. 2. obrtnega zakona, kjer stoji, da tudi one potrošnje zadruga, ki so osnovane po načelih § 1. odst. 3. morejo izvrševati rokodelski obrt samo tedaj, ako jim da ban dovoljenje in ako postavijo strokovnega poslovodjo. Iz tega sledi, da potrošnja zadruga, ako ima vse lastnosti iz § 1. odst. 3. obrtnega zakona, more obavljati rokodelski obrt samo tedaj, ako postavi strokovnega poslovodjo, in ako jej to odobri ban. Razume se da velja to odobrenje bana samo za nove zadruga, dočim se zadrugam, ki so se že preje bavile s kakim obrtom, priznava pridobljena pravica, ter so samo dolžne, da ta obrt prilagode zakonu.

Jasno je, da veljajo spredaj omenjeni predpisi samo tedaj, ako potrošnja zadruga izvršuje kak rokodelski obrt v smislu § 1. obrtnega zakona, t. j. redno. Ako zadruga

tu in tam v izjemnih slučajih prevzame od kakega svojega člana in kolje živino za svoje člane, potem tako delo zadruga nima značaja rokodelskega obrta, ker ni redno in v takem slučaju zadruga ni vezana na prednje zakonske predpise, t. j. ni jej treba banovega odobrenja niti strokovnega poslovodje.

Razno.

Ob denar. Ni denarja; zadruga, močne in solidne, ki jamčijo za vloge s premoženjem svojih članov, ga ne dobijo, pač pa ga dobijo tatovi, sleparji in plameni. Pred kratkim je bila v Ljubljani obsojena neka sleparica, ki je izvabila od ljudi velikanske zneske. 10 ženic in 4 moške je osleparila. Prva je „posodila“ sleparki 56.300 Din, druga 56.350 Din, tretja 29.400 Din, četrta 20.500 dinarjev, peta 63.000 Din gotovine. In tako dalje, tako je tuja tihotapka dobila 320.000 dinarjev „posojila“. Mnogi nasedajo raznim agentom, ki ponujajo brezobrestna posojila; nekaterim pa uniči ogenj trdo prislužene prihranke.

Koliko ljudi lahko živi na naši zemlji. Po najnovejših podatkih, ki jih objavlja Zveza narodov v svojem statističnem letopisu, je bilo na vsem svetu konec l. 1931 2.024.500.000 prebivalcev. Najbolj negotova številka je prebivalstvo Kitajske, ki ga ceni omenjeni letopis na 450.000.000 ljudi. Razdelitev prebivalstva na svetu je zelo neenakomerna. Posebno industrijske države ter Japonska s Kitajsko so pregosto obljudene. Na drugi strani pa so še veliki predeli skoro popolnoma prazni in se le počasi polnijo.

Zato zlasti Evropo zanima vprašanje, koliko ljudi lahko preživi na zemlji. Z ozirom

na sedanje razmere v mešanih industrijsko kmetijskih državah, ko je potrebno za preživljanje 1 prebivalca približno 0,5 do 1,2 ha zemlje, so prišli zemljepisci do različnih cenitev, ki se gibljejo med 4—8 milijard ljudi, danes jih je že nad 2 milijardi. Računajo, da se je število prebivalstva na zemlji v zadnjih 100 letih podvojilo. Cenijo namreč, da je bilo okrog leta 1800 na zemlji okrog 775 milijonov ljudi, leta 1925 pa nad 1.900 milijonov. Pri teh računih bi doseglo zemeljsko prebivalstvo višino 8 milijard že čez 300 let, torej okoli leta 2.200.

Najnovejše cenitve računajo samo s 6 milijardami prebivalstva, ki bo pretežno lahko živelo od pridelkov v tropičnih krajih. Pravijo, da bo čez 300 let lahko preživljala največ prebivalcev Brazilija in sicer ogromno število 1.200 milijonov. Nadalje bo lahko sedanja Kitajska preživela nad 600 milj. ljudi. Za njo prideta Rusija in Unija (severnoameriške Združene države), ki bosta lahko vsaka preživljali okoli 600 milijonov ljudi. Sedanje britsko carstvo z Indijo vred bo preživljalo lahko okoli 600 milj. ljudi, je torej že sedaj gosto naseljeno, saj ima samo Indija nad 350 milijonov ljudi.

Seveda pa so vse te cenitve preračunane z ozirom na sedanje stanje poznanja zemlje in tehnike. Pri velikanskem napredku moderne tehnike bi ne bilo čudno, če bi posebno kmetijska tehnika tako napredovala, da bi preživljala znatno več ljudi kot sedaj. Pomislimo samo na najnovejše ruske iznajdbe, po katerih se skrajša doba rasti raznih rastlin za več tednov. Tako bomo lahko še višje na severu imeli rastlinstvo, kjer so poletja kratka, ne pa samo v dosedanjih krajih.